

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการตีความนิยามคำว่า “คนพิการ” ในประเทศไทย

และการใช้สิทธิทางศาลปกครองของคนพิการ

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550¹

กัญญ์ฐ์ ไหมบุญอุ้ยกวิน²

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการตีความนิยามคำว่า “คนพิการ” ในประเทศไทย และการใช้สิทธิทางศาลปกครองของคนพิการ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีของสิทธิของคนพิการ และการใช้สิทธิทางศาลปกครอง และจากการศึกษาตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องนี้ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มีเจตนารมณ์ที่มุ่งหมายในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจุบันความก้าวหน้าในเชิงนโยบายและกฎหมายเหล่านี้ โดยความเป็นจริงที่คนพิการในประเทศไทยยังต้องเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งบางครั้งอาจได้รับความไม่เป็นธรรม และการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานยังเป็นเรื่องยากสำหรับคนพิการหลายคน ไม่ว่าจะเป็นสิทธิด้านการศึกษา การทำงาน การเดินทาง การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือแม้กระทั่งการใช้สิทธิฟ้องร้องเพื่อปกป้องสิทธิของตนเองในกระบวนการยุติธรรม ได้เหมือนบุคคลอื่นทั่วไปในสังคม เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติหรือกฎหมายใดให้การรับรองสิทธิของคนพิการไว้เป็นการเฉพาะ ประกอบกับความพิการนั้นเป็นอุปสรรคในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพและในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม ทำให้คนพิการเหล่านี้อาจได้รับความไม่เป็นธรรม หรือบางครั้งอาจเป็นการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการตีความนิยามคำว่า “คนพิการ” ในประเทศไทย และการใช้สิทธิทางศาลปกครองของคนพิการ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 พบว่ายังมีปัญหาอยู่หลายประการ สามารถสรุปได้ดังนี้

¹ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการตีความนิยามคำว่า “คนพิการ” ในประเทศไทย และการใช้สิทธิทางศาลปกครองของคนพิการ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.พันธ์เทพ วิฑิตอนันต์ และ คณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ปภาศรี บัวสวรรค์ และรองศาสตราจารย์ ดร. ปรีดา โชติมานนท์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปัญหาที่หนึ่ง การตีความนิยาม “คนพิการ” ในประเทศไทย

จากการศึกษาคำนิยาม “คนพิการ” ในประเทศไทยนั้น ปรากฏว่าในประเทศไทยนั้นได้มีการกำหนดความหมายของคนพิการในกฎหมายหลายฉบับ ซึ่งในแต่ละฉบับนั้นต่างมีความหมายที่แตกต่างกัน หรือมีถ้อยคำที่สื่อถึงคนพิการ แต่ก็ไม่ได้ใช้คำว่าคนพิการ อย่างเช่นพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 4 “คนพิการ หมายความว่า บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่างๆ และมีความจำเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใดเพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป” และในพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 63 กล่าวถึง “ทุพพลภาพ” แต่ไม่ได้ใช้คำว่า “คนพิการ” และไม่มีการอ้างอิงถึงพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 อย่างชัดเจน ดังนั้น การตีความคนพิการทำให้บางครั้งการเข้าถึงสิทธิของคนพิการเพื่อรับบริการต่างๆ จากทางภาครัฐในด้านต่างๆ อาจจะไม่ได้รับการบริการอย่างทั่วถึงรวมถึงการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม แม้ว่าจะได้มีการบัญญัติความหมายของคนพิการไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เมื่อเปรียบเทียบกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ค.ศ. 2006 ได้กำหนดไว้ใน ข้อ 1 วรรคสอง ว่า “คนพิการ” หมายความว่า บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา หรือประสาทสัมผัสในระยะยาว ซึ่งเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับอุปสรรคนานัปการ จะกีดขวางการมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเต็มที่ และมีประสิทธิผลบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกันกับบุคคลอื่น แต่ก็ไม่ได้มีการกำหนดคำว่า “ความพิการ” ไว้ชัดเจน และยังไม่ได้มีการกำหนด “บุคคลทุพพลภาพ” ว่าควรเป็นอย่างไร แต่เมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการแล้ว เพื่อการส่งเสริมคุ้มครองคนพิการให้ได้รับสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม และส่งเสริมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ได้มาแต่กำเนิด โดยไม่ควรมีการจำกัดคำนิยามไว้เฉพาะ เพราะความพิการนั้นสามารถแปรเปลี่ยนไปได้ตลอดเวลา

และเมื่อได้ศึกษาแล้วจะเห็นว่า แม้ประเทศไทยจะมีการกำหนดความหมายของ “คนพิการ” ไว้อย่างชัดเจนในบางกฎหมาย แต่ความไม่สอดคล้องกันของคำนิยามในกฎหมายแต่ละฉบับ ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลต่อการเข้าถึงสิทธิของคนพิการอย่างแท้จริง การทบทวนและปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกันจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้แน่ใจว่าคนพิการในประเทศไทยจะได้รับสิทธิและความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมในทุกด้านของชีวิต

ปัญหาที่สอง การใช้สิทธิทางศาลปกครองของคนพิการ

สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชนที่รัฐมีหน้าที่ต้องรับรองอย่างเท่าเทียมสำหรับประชาชนทุกกลุ่ม รวมถึงกลุ่มคนพิการซึ่งมักตกอยู่ในสถานะเสียเปรียบทางสังคม

เศรษฐกิจ และการเข้าถึงบริการของรัฐ หนึ่งในกลไกสำคัญในการคุ้มครองสิทธิคือ “ศาลปกครอง” ซึ่งมีหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ สิทธิของคนพิการในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองทั้งในระดับสากลและในกฎหมายไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ตามมาตรา 27 รับรองให้ทุกคนมีสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติคนพิการยังคงเผชิญอุปสรรคในการใช้สิทธิทางศาลปกครอง ซึ่งเป็นศาลที่พิจารณาคดีระหว่างประชาชนกับหน่วยงานรัฐ แม้คนพิการจะมีสิทธิในการฟ้องร้องคดีต่อศาลปกครองเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป แต่ในทางปฏิบัติกระบวนการเข้าถึงศาลปกครองยังคงเต็มไปด้วยข้อจำกัดและอุปสรรคหลายประการ ทั้งในด้านกายภาพ การสื่อสาร และกระบวนการทางกฎหมาย และแม้ว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ประชาชนทุกคนที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนจากการกระทำของหน่วยงานทางปกครอง สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ ตามความในมาตรา 42 แต่สำหรับคนพิการไม่ได้มีบทบัญญัติเฉพาะเกี่ยวกับคนพิการ ซึ่งสำหรับคนพิการยังพบว่ามีอุปสรรคในการเข้าถึงศาลและการดำเนินการฟ้องคดีในหลายด้าน โดยอุปสรรคหลักที่คนพิการมักเผชิญคือ ข้อกำหนดทางรูปแบบและขั้นตอนที่ซับซ้อนเกินไป ซึ่งไม่เหมาะสมกับผู้ที่มีข้อจำกัดทางร่างกายหรือจิตใจ เช่น ผู้ที่มีปัญหาด้านการเคลื่อนไหว การมองเห็น การได้ยิน หรือการสื่อสาร ซึ่งทำให้ไม่สามารถดำเนินการฟ้องคดีได้อย่างเท่าเทียมกับผู้ที่ไม่มีความพิการ แม้ว่าศาลปกครองจะได้กำหนดว่าในการดำเนินกระบวนการพิจารณา คู่กรณีจะดำเนินการทั้งปวงด้วยตนเองหรือจะมอบอำนาจให้ทนายความหรือบุคคลอื่น ซึ่งมีคุณสมบัติตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดกำหนดเพื่อฟ้องคดีหรือดำเนินการแทนได้ ตามมาตรา 45 วรรคท้ายก็ตาม โดยเฉพาะผู้พิการทางการได้ยินที่ไม่สามารถดำเนินการใช้สิทธิได้อย่างมีประสิทธิภาพอันเนื่องมาจากอุปสรรคในการเข้าถึงข้อมูล อุปสรรคในการติดต่อสื่อสาร และศาลอาจไม่มีล่ามภาษามือประจำ ต้องทำเรื่องขอไว้ล่วงหน้า และบางพื้นที่ยังขาดล่ามที่มีคุณภาพ และแม้ว่าพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 จะได้กำหนดให้คนพิการมีสิทธิเข้าถึงสาธารณูปโภคและบริการของรัฐ “โดยไม่เลือกปฏิบัติ” ตามมาตรา 15 และคนพิการสามารถยื่นคำขอใช้สิทธิในกระบวนการยุติธรรม เช่น ขอจัดทำล่ามภาษามือ ได้ตามมาตรา 20 (7) ก็ตาม แต่ไม่มีบทลงโทษหากหน่วยงานรัฐละเลย ไม่จัดล่าม หรือไม่อำนวยความสะดวก เพราะสิทธิของคนพิการบางครั้ง ขึ้นอยู่กับดุลพินิจเจ้าหน้าที่

จากการศึกษา กฎหมายไทยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ตามมาตรา 27 รับรองให้ทุกคนมีสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติคนพิการยังคงเผชิญอุปสรรคในการใช้สิทธิทางศาลปกครอง ซึ่งเป็นศาลที่พิจารณาคดีระหว่างประชาชนกับหน่วยงานรัฐ แม้คนพิการจะมีสิทธิในการฟ้องร้องคดีต่อศาลปกครองเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป แต่จากการศึกษา เห็นว่าคนพิการ

ยังคงเผชิญอุปสรรคในการใช้สิทธิทางศาลปกครอง ทั้งในการเข้าถึงสิทธิในการฟ้องคดี การเข้าสู่กระบวนการพิจารณา ไม่ว่าจะเป็นการยื่นฟ้องคดี ที่เป็นอุปสรรคกับคนพิการทั้งการร่างคำฟ้องคนพิการทางสายตา หรือทางการไต่สวนจะมีอุปสรรค แม้ศาลปกครองจะมีเจ้าหน้าที่ที่คอยให้ความช่วยเหลือ แต่เป็นเพียงการให้ความช่วยเหลือในเรื่องพื้นฐานเท่านั้น ดังนั้นจึงเป็นปัญหาสำหรับคนพิการหากต้องมีการยื่นฟ้องคดีเพื่อป้องกันสิทธิของตนเอง

ปัญหาที่สาม การจำกัดสถานะผู้มีสิทธิฟ้องคดีของคนพิการในศาลปกครอง

การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมถือเป็นหลักการพื้นฐานที่หล่อหลอมอยู่ในระบบนิติรัฐและประชาธิปไตยอันมีรัฐธรรมนูญเป็นรากฐานสำคัญรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้รับรองสิทธิดังกล่าวไว้อย่างชัดเจนใน มาตรา 27 ซึ่งบัญญัติให้บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย ห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม และ มาตรา 68 ที่ให้สิทธิแก่บุคคลในการดำเนินการทางศาลเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของตน ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในเชิงปฏิบัติ โดยเฉพาะในระบบศาลปกครอง ซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบการกระทำของฝ่ายปกครอง พบว่าบุคคลที่มีความพิการยังคงเผชิญกับอุปสรรคทางกฎหมายที่สำคัญ โดยเฉพาะในประเด็นของ “สถานะผู้มีสิทธิฟ้องคดี” ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “ผู้ใดได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย อันเนื่องมาจากการกระทำทางปกครอง หรือการละเลยต่อหน้าที่... และผู้ที่เดือดร้อนเสียหายนั้นต้องเป็นผู้ซึ่งมีสิทธิหรือหน้าที่ที่ชอบด้วยกฎหมายเกี่ยวข้องกับการกระทำนั้นโดยตรง”

ข้อจำกัดของบทบัญญัติดังกล่าวนี้จะอยู่ที่การกำหนดว่าผู้ฟ้องคดีจะต้องมีสิทธิหรือหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรง กับการกระทำของหน่วยงานปกครอง จึงจะมีสถานะ “ผู้เสียหาย” ที่มีสิทธิฟ้องคดีได้ในศาลปกครอง

ในทางปฏิบัติ ศาลปกครองมักตีความถ้อยคำนี้โดยอย่างเคร่งครัด ส่งผลให้คนพิการที่ได้รับผลกระทบจากการเลือกปฏิบัติหรือจากการละเลยหน้าที่ของรัฐ ไม่สามารถนำคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลได้ เช่น กรณีที่ไม่มีทางลาดสำหรับผู้ใช้รถเข็น ไม่มีล่ามภาษามือในการติดต่อราชการ หรือไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกตามที่กฎหมายกำหนด แม้สถานการณ์เหล่านี้จะเป็นการละเมิดสิทธิตามกฎหมาย แต่หากไม่สามารถชี้ให้เห็นว่า “ความเสียหายเฉพาะตัว” ที่เกี่ยวข้องโดยตรง ศาลอาจยกคำฟ้องโดยเห็นว่าไม่เข้าเงื่อนไขของมาตรา 42 โดยผลที่ตามมาคือ สิทธิต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้เพื่อคุ้มครองคนพิการตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 เช่น มาตรา 4 รับรองสิทธิของคนพิการในการมีชีวิตอย่างเท่าเทียม มาตรา 15 ห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม มาตรา 20 ให้สิทธิคนพิการในการเข้าถึงบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก กลับไม่สามารถนำไปสู่การเยียวยาได้จริง เพราะถูกตีความว่าเป็นเพียง “นโยบายรัฐ” หรือ “หลักการทั่วไป” ไม่ใช่สิทธิที่สามารถอ้างได้โดยตรงในศาลปกครอง

นอกจากนี้ ประเทศไทยในฐานะภาคีของ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities – CRPD) ก็มีพันธกรณีตามมาตรา 13 แห่งอนุสัญญา ที่กำหนดให้รัฐต้องรับประกันว่าคนพิการจะสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่น และต้องจัดให้มีความช่วยเหลือที่จำเป็น เช่น การมีล่ามภาษามือ หรือการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในศาล แต่ข้อจำกัดทางกฎหมายภายใน โดยเฉพาะการตีความของศาลไทย ที่ยังไม่ยอมรับอนุสัญญานี้เป็นแหล่งสิทธิที่ใช้ได้โดยตรง (non-self-executing treaty) ทำให้คนพิการไม่สามารถยื่นฟ้องโดยอ้างอิง CRPD ได้ในทางปฏิบัติ เมื่อพิจารณาจากกรณีเหล่านี้ จะเห็นว่าการตีความสถานะผู้มีสิทธิฟ้องในลักษณะเคร่งครัดตามมาตรา 42 ไม่เพียงส่งผลต่อคนพิการ แต่ยังขัดกับหลักการของรัฐธรรมนูญ หลักสิทธิมนุษยชน และพันธกรณีระหว่างประเทศของไทยด้วย

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการตีความนิยามคำว่า “คนพิการ” ในประเทศไทย และการใช้สิทธิทางศาลปกครองของคนพิการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ทั้ง 3 ประการดังที่กล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาปัญหาการตีความนิยามคำว่า "คนพิการ" ในประเทศไทยเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวและเสริมสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงสิทธิและบริการของคนพิการ

ผู้ศึกษาเห็นว่าควรดำเนินการ การปรับปรุงนิยามของคำว่า "คนพิการ" ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ควรมีการทบทวนและปรับปรุงนิยามของคำว่า "คนพิการ" ในกฎหมายตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 และนโยบายต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล เช่น การนำแนวคิดขององค์การอนามัยโลก (WHO) และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (CRPD) มาใช้ในการกำหนดความพิการ เพื่อให้คนพิการได้รับการบริการตามความจำเป็นและเหมาะสมในแต่ละประเภทความพิการ และรวมถึงการพิจารณาบริบททางสังคมในการกำหนดความพิการ ควรมีการพิจารณาบริบททางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตของคนพิการ เช่น การเข้าถึงการศึกษา การทำงาน และการใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อให้การกำหนดความพิการเป็นไปอย่างครอบคลุมและเป็นธรรม และ ควรมีการสร้างกลไกการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานด้านสิทธิและบริการของคนพิการ เพื่อให้สามารถตรวจสอบความเป็นธรรมและประสิทธิภาพของการดำเนินงาน และปรับปรุงการให้บริการให้ดียิ่งขึ้น

โดยแก้ไข นิยามคนพิการ ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 จากเดิม

“คนพิการ หมายความว่า บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่างๆ และมีความ

จำเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใดเพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ”

แก้ไขเป็น “ คนพิการ หมายถึง บุคคลที่มีความบกพร่องทางกาย จิตใจ สติปัญญา หรือประสาทสัมผัสในระยะยาว ซึ่งเมื่อเผชิญกับอุปสรรคด้านทัศนคติและสภาพแวดล้อม อาจทำให้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างเสมอภาคกับบุคคลอื่น ”

โดยปรับนิยามให้สอดคล้องกับ CRPD โดยเน้นว่า “ ความพิการเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างความบกพร่องและอุปสรรคจากสังคม ” และตัดเงื่อนไขเรื่อง “ ต้องมีใบรับรอง ” และให้ใช้ใบรับรองเฉพาะกรณีที่เป็น เช่น การรับสิทธิประโยชน์เฉพาะด้าน

การดำเนินการตามข้อเสนอแนะเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างความเท่าเทียมและเป็นธรรมในการกำหนดและตีความคำว่า “คนพิการ” และส่งเสริมให้คนพิการสามารถเข้าถึงสิทธิและบริการที่พวกเขาควรได้รับอย่างเต็มที่และเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในสังคม

2. การศึกษาปัญหาการใช้สิทธิทางศาลปกครองของคนพิการ เพื่อเสริมสร้างและพัฒนการใช้สิทธิทางศาลปกครองของคนพิการอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีการดำเนินการตามข้อเสนอแนะ ควรจัดตั้งศูนย์บริการทางกฎหมายที่มีความเชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือคนพิการในการดำเนินคดีในศาลปกครอง โดยเฉพาะในด้านการเข้าถึงข้อมูลและการจัดเตรียมเอกสารที่จำเป็น ควรมีปรับปรุงและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในศาลให้เหมาะสมกับความต้องการของคนพิการ เช่น การเข้าถึงอาคาร การให้บริการแปลภาษา และการจัดเตรียมอุปกรณ์ช่วยเหลือที่จำเป็น จัดให้มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ของศาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสิทธิและความต้องการเฉพาะของคนพิการ เพื่อให้การให้บริการเป็นไปอย่างเท่าเทียมและสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน การเสริมสร้างกลไกการคุ้มครองสิทธิที่มีประสิทธิภาพ โดยการพัฒนากลไกการตรวจสอบและคุ้มครองสิทธิของคนพิการในกระบวนการยุติธรรม เช่น การจัดตั้งหน่วยงานอิสระที่รับเรื่องร้องเรียนและตรวจสอบการละเมิดสิทธิของคนพิการ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนพิการในกระบวนการยุติธรรม ส่งเสริมให้คนพิการมีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของตน โดยการจัดให้มีเวทีสาธารณะและการรับฟังความคิดเห็นจากคนพิการและองค์กรที่ทำงานด้านสิทธิคนพิการ

โดยให้เพิ่มเติมบทบัญญัติในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ในมาตรา 45 วรรคหก “ในกรณีผู้ฟ้องคดีเป็นคนพิการ ศาลปกครองต้องจัดให้มีมาตรการอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมแก่ความพิการนั้น และจัดให้มีผู้ช่วยทางกฎหมาย ล่ามภาษามือ หรือเทคโนโลยีช่วยสื่อสารโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย”

และแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 20 (7) จากเดิม บริการล่ามภาษามือตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

แก้ไขเป็น “ในกรณีผู้ฟ้องคดีเป็นคนพิการ ให้รัฐมีหน้าที่จัดหาล่ามภาษามือ หรือเทคโนโลยีช่วยสื่อสาร โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย”

การดำเนินการตามข้อเสนอแนะเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างความเท่าเทียมและเป็นธรรมในการใช้สิทธิทางศาลปกครองของคนพิการ และส่งเสริมให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้สิทธิของตนในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

3. การศึกษาปัญหาจากการตีความ “สถานะผู้เสียหายคนพิการ” ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีปกครอง

ผู้ศึกษาเห็นว่าควรดำเนินการ ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 20/1 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และสิทธิที่รับรองในพันธกรณีระหว่างประเทศ (เช่น CRPD) เพื่อให้สามารถใช้เป็นฐานในการฟ้องร้องคดีปกครองได้

แก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ.ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ในมาตรา 20/1 โดยการเพิ่มเติม วรรคสี่ เพื่อให้สอดคล้องกับการใช้สิทธิของคนพิการในการใช้สิทธิทางศาลปกครอง ความว่า “ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิของคนพิการตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชน หรือบุคคลใดก็ตาม บุคคลพิการ ผู้ดูแล หรือองค์กรด้านคนพิการที่ได้รับการจดทะเบียนตามกฎหมาย มีสิทธิยื่นคำร้องหรือฟ้องคดีต่อศาลปกครอง หรือศาลที่มีเขตอำนาจ เพื่อขอให้มีการสั่งคุ้มครองสิทธิ หรือระงับการกระทำละเมิดนั้นได้

การยื่นฟ้องดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องแสดงความเสียหายที่เป็นรายบุคคล หากมีพฤติการณ์ที่แสดงว่าการกระทำนั้นส่งผลกระทบต่อสิทธิของคนพิการโดยรวม หรือเป็นการเลือกปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญต่อกลุ่มบุคคลดังกล่าว”

และเพิ่มเติมความใน มาตรา 20/2 วรรคสอง ความว่า “ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิเป็นลักษณะทั่วไป หรือส่งผลกระทบต่อกลุ่มบุคคลพิการในวงกว้าง ให้องค์กรของคนพิการที่มีวัตถุประสงค์ตามกฎหมายสามารถยื่นฟ้องคดีแทน หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะของกลุ่มคนพิการได้ โดยไม่ต้องระบุผู้เสียหายรายบุคคล”

เอกสารอ้างอิง

- ปรีดี เกษมทรัพย์, **นิติปรัชญา**, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือน ตุลา, 2543), น.112-114, 188-189, 196-205.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, **กฎหมายมหาชนเล่ม 1 : วิวัฒนาการทางปรัชญา และลักษณะของ กฎหมายมหาชนยุคต่าง ๆ**, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544) น.64.
- นพนธิ สุริยะ, “คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ”, วารสารนิติศาสตร์เล่ม 29, ปีที่ 4, น.542-543 (ธันวาคม 2542).
- วิชัย ศรีรัตน์, “แนวคิดและพัฒนาการของกฎหมายสิทธิมนุษยชน” เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายสิทธิมนุษยชน หน่วยที่ 1-4 สาขาวิชานิติศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2548), น.19.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, **สิทธิมนุษยชน** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548), น.23
- วรพจน์ วิสชุดพิชญ์, **สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543), น.40.
- วิญญู เครื่องงาม, “ที่มาของสิทธิมนุษยชน” เอกสารในการฝึกอบรมเรื่องสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา : สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 3-7 กุมภาพันธ์ 2530, น.4.
- อุดม รัฐอมฤต และคณะ, **การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคล ตามมาตรา 28** (กรุงเทพมหานคร : นานาส์พิมพ์, 2544), น.13.
- วีระ โลจายะ, **กฎหมายสิทธิมนุษยชน** (กรุงเทพมหานคร : วิคตอรี การพิมพ์, 2524) น.53-54
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, **สรุปสาระจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “สิทธิมนุษยชนสังคมไทย : มาตรฐานสู่การปฏิบัติ”** ที่โรงแรมเชลทรีล โซฟีเทล ลาดพร้าว จัดโดยกระทรวงยุติธรรม, 6 สิงหาคม 2548., นโยบายนและแผนปฏิบัติการแม่บท แห่งชาติด้านสิทธิมนุษยชน (พ.ศ. 2544-2548)
- บรรเจิด สิงคะเนติ, “หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540”, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2547), หน้า 42.
- คณะกรรมการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “แนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เรื่อง สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของชนชาวไทย”, (กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2549), หน้า 2 – 3

คณาธิป ไกยชน, วิทยากรชำนาญการ กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ, สำนักงานเลขาธิการสภา
ผู้แทนราษฎร. สำนักวิชาการ, 2566-10, ร้อยเรื่องเมืองไทย, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักวิชาการสถาบันวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์รัฐสภา

รองศาสตราจารย์ประเลื้อย ตันศิริ, ความรู้คู่คุณธรรม, หน้า 307 – 313

คู่มือขั้นตอนหลักเกณฑ์และวิธีการการลงทะเบียนผู้พิการ, งานพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลละแม ต.ละแม อ.
ละแม จ.ชุมพร

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554

คณิน บุญสุวรรณ. (2548). ปทานุกรมศัพท์รัฐสภาและการเมืองไทย. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, หน้า 893.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2542). ศาลปกครองไทย : วิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และการ
บริหารงานบุคคลกับศาลปกครองอังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมนี. กรุงเทพฯ : นิติธรรม, หน้า 319.

อักษรพร จุฬารัตน. (2549). กว่าจะมาเป็น... ศาลปกครอง. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, หน้า 5 – 13.

ชูชัย นามสุตถิย์. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาลปกครอง. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธการ พิมพ์, หน้า 3.

วรพจน์ วิสสุตพิชญ์. (2544). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาลปกครอง. กรุงเทพฯ : วิทยุชน, หน้า 103 – 119.

ประสาท พงษ์สุวรรณ. (2552). คำบรรยายกฎหมายว่าด้วยคดีปกครองของไทย Droit Du Contentieux
Administratif Thailandais. กรุงเทพฯ : ศาลปกครองกลาง. หน้า 2.

ถาวร เกียรติพิทักษ์. (2551). คำอธิบายกฎหมายปกครอง หลักกฎหมายปกครอง คดีปกครอง วิธีพิจารณาคดีปกครอง
(พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : นิติบรรณการ. หน้า 452-453 (ที่ 7).

โกสิน พลกุล. (2544). สาระสำคัญของกฎหมายว่าด้วยศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง. วารสารวิชาการ
ศาลปกครอง, 1(1). หน้า 95.

วิษณุ วรรณุญ, ปิยะศาสตร์ ไชวพันธุ์และ เจตน์ สดาวรศิริพร. (2551). คำรากฎหมายปกครองว่าด้วยกฎหมาย
ปกครองทั่วไป. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. หน้า 310-312.

ฤทัย หงส์ศิริ. (2546). การฟ้องคดีละเมิดต่อศาลปกครอง. วารสารวิชาการศาลปกครอง, 3(1). หน้า 74-84.

กฤษฎภณ ไกยเต็ม, อนุสัญญาและกติการะหว่างประเทศและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคมสำหรับคน
พิการในประเทศไทย, หน้า 93- 99

บทความ

นพนิธิ สุริยะ, สิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิทยุชน, 2537) น.20-21.

เสน่ห์ จามริก, สิทธิชุมชนในมุมมองระดับโลก, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ,
2547), น.40-41.

นริสา วุฒิปัญญาเลิศ, “กลไกการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในอาเซียน”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544), น.39.

Oestreich, Die Entwicklung der Menschenrechte und Grundfreiheiten, Die Grundrechte, 11, 1996, S. 92 f. อ้างถึงใน บรรเจิด สิงคะเนติ และศาสตรา โดอ่อน, สิทธิและ เสรีภาพ, (กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), น.3-4.

คริสตอฟ สวินนาร์สกี, “กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศกับ สิทธิมนุษยชน”, แปลโดย ประสิทธิ์ เอกบุตรวารสารนิติศาสตร์ 4 (ธันวาคม 2540), น.116.